

Савчук Єлизавета Юріївна

аспірантка кафедри господарського права

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Савчук Єлизавета Юрьевна

аспірантка кафедри хозяйственного права

Донецкого национального университета имени Василия Стуса

Savchuk Elizaveta

PhD Student of the Business Law Department

Vasyl Stus Donetsk National University

DOI: 10.25313/2520-2308-2020-8-6250

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В АСПЕКТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ НАДАННЯ

КЛАССИФИКАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В АСПЕКТЕ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИХ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ

CLASSIFICATION OF EDUCATION SERVICES IN CASE OF COMMERCIAL LEGAL REGULATION OF THEIR PROVIDING

Анотація. У статті досліджено види освітніх послуг крізь призму наукових підходів до їх визначення, а також положень сучасного законодавства України, яким регулюються господарські відносини в освітній діяльності.

Автором систематизовано та конкретизовано підстави класифікації освітніх послуг з метою підвищення ефективності господарсько-правового регулювання надання цих послуг, поліпшення їх якості й конкурентоспроможності на ринку, висунення викликам сьогодення адекватних умов їх надання, більш чіткого врегулювання відносин між замовником та виконавцем цих послуг.

У статті виокремлено визначальні особливості освітніх послуг, зокрема такі як їх нематеріальний характер, форми здобуття освіти, неможливість гарантувати корисність результату від надання послуги, професійний статус суб'єкта надання освітніх послуг та невизначеність підходів до оподаткування результатів діяльності таких суб'єктів тощо. Таким чином у статті розкривається специфіка освітніх послуг, що надалі має сприяти вдосконаленню їх господарсько-правового регулювання.

Окрім характеристик платності чи безоплатності освітніх послуг, автором запропоновано виділяти умовно безоплатні освітні послуги до настання передбачених законом або заздальгідь визначених у договорі умов.

У статті визначено, що освітні послуги доцільно класифікувати за різними підставами, які обираються залежно від мети проведення класифікації. В результаті дослідження автором запропоновано групування підстав класифікації освітніх послуг. До першої варто відносити запропоновані у науці підстави класифікації послуг як таких, зокрема: функціональний підхід та сфера здійснення послуг; вид потреб; результат; характер здійснюваних дій, професійність суб'єкта надання. З використанням цих підстав конкретизовано, що освітні послуги є публічними, основними, нематеріальними, фактичними, професійними. До другої групи пропонується відносити підстави, які враховують особливості освітніх послуг і дозволяють провести їх поділ на види. Такими підставами виступають суб'єкт, який отримує послугу; строк надання; оплатність послуги; складники та рівні освіти; форма здобуття освіти; спрямованість послуг; спеціалізація послуг.

Ключові слова: освітні послуги, господарсько-правове регулювання, підстави класифікації, суб'єкт надання освітніх послуг, види освітніх послуг.

Аннотация. В статье исследованы виды образовательных услуг через призму научных подходов к их определению, а также положений современного законодательства Украины, регулирующим хозяйственные отношения в образовательной деятельности.

Автором систематизированы и конкретизированы основания классификации образовательных услуг с целью повышения эффективности хозяйственно-правового регулирования предоставления этих услуг, улучшение их качества и конкурентоспособности на рынке, выдвижение вызовом настоящего адекватных условий их предоставления, более четкого урегулирования отношений между заказчиком и исполнителем этих услуг.

В статье выделены определяющие особенности образовательных услуг, в частности такие как их нематериальный характер, формы получения образования, невозможность гарантировать полезность результата от предоставления услуги, профессиональный статус субъекта предоставления образовательных услуг неопределенность подходов к налогообложению результатов деятельности таких субъектов и т.д. Таким образом в статье раскрывается специфика образовательных услуг, что в дальнейшем может способствовать совершенствованию их хозяйственно-правового регулирования.

Кроме характеристик платности или бесплатности образовательных услуг, автором предложено выделять условно бесплатные образовательные услуги до наступления предусмотренных законом или заранее определенных в договоре условий.

В статье определено, что образовательные услуги целесообразно классифицировать по различным основаниям, которые избираются в зависимости от цели проведения классификации. В результате исследования автором предложено группировать основания классификации образовательных услуг. К первой группе следует относить предложенные в науке основания классификации услуг как таковых, в частности: функциональный подход и сфера осуществления услуг; вид потребностей; результат; характер совершаемых действий, профессионализм субъекта предоставления. С использованием этих оснований конкретизированы, что образовательные услуги являются публичными, основными, нематериальными, фактическими, профессиональными. Ко второй группе предлагается относить основания, учитывающие особенности образовательных услуг и позволяют провести их разделение на виды. Такими основаниями выступают субъект, получающий услугу; срок предоставления; платность услуги; составляющие и уровни образования; форма получения образования; направленность услуг; специализация услуг.

Ключевые слова: образовательные услуги, хозяйственно-правовое регулирование, основания классификации, субъект предоставления образовательных услуг, виды образовательных услуг.

Summary. The article examines the types of education services through the prism of scientific approaches to their definition, as well as modern legislation of Ukraine, which regulate commercial relations in education services providing.

The author systematizes and concretizes the basis for classification of education services in order to increase the efficiency of commercial law regulation of these services, improve their quality and competitiveness in the market, put forward adequate conditions for their provision, clear commercial law regulation between customers and education services providers.

The article highlights the defining features of education services, such as their intangible nature, forms of education, the inability to guarantee the usefulness of the result of the service providing, the professional status of the subject of education services and uncertainty of approaches to taxation of such entities. Thus, the article reveals the specifics of education services, which should contribute to the improvement of their commercial law regulation.

In addition to the characteristics of payment or free of education services providing, the author proposes to allocate «conditionally free» education services due to legislative conditions or pre-defined conditions in the contract.

The article stipulates that education services should be classified on various basis, which are selected depending on the purpose of the classification. As a result of this research, the author proposed a grouping of the basis for the classification of education services. The first group should include the proposed by scientists basis for the classification of services as such, in particular: functional approach and scope of services; type of needs; result; the nature of the actions, the professionalism of the subject. Using these grounds, it is specified that educational services are public, basic, intangible, factual, professional. The second group is proposed to include basis that take into account the peculiarities of education services and allow their division into types. Such basis are the entity receiving the service; term of granting; payment for the service; components and levels of education; form of education; orientation of services; specialization of services.

Key words: education services, commercial law regulation, basis for classification, the subject of education services, types of education services.

Постановка проблеми. Сучасна сфера освіти характеризується триваючим процесом комерціалізації освітніх послуг. Одночасно, розвиток економіки та суспільства, впровадження інновацій та новітніх інформаційних технологій вимагають модернізації й сфери освіти, зумовлюють появу нових форм і способів передачі знань, навичок, вмінь. Це безумовно позначається на урізноманітненні видів освітніх послуг.

Усвідомлення значення надання освітніх послуг не тільки для забезпечення реалізації конституційного права громадян, але й як дедалі важливіший чинник стабільного функціонування держави в цілому робить актуальним питання класифікації та систематизації освітніх послуг, які сьогодні у великій кількості пропонуються на ринку.

Законодавчою основою надання освітніх послуг, у першу чергу, виступають положення Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2016 року (далі — Закон) та положення законодавчих актів, якими регулюється надання освітніх послуг відповідно до видів та рівнів освіти й форм її здобуття. Хоча у Законі не закріплено види освітніх послуг, проте його положення можуть бути покладені в основу класифікації названих послуг.

Відсутність чіткого розуміння видів освітніх послуг гальмує удосконалення господарсько-правового регулювання надання цих послуг високої якості, висунення викликам сьогодення адекватних умов їх надання, більш чіткого врегулювання відносин між замовником та виконавцем цих послуг. Тому в практичному сенсі актуальним є сучасна класифікація освітніх послуг, проведення якої дозволить оцінити стан правового регулювання та сформулювати напрями подальшого удосконалення законодавства у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання послуг активно розглядається в економічній та юридичній науці. Зокрема, свої дослідження послугам присвятили В. Я. Горблянський [12], В. І. Золотарьова [5], В. В. Резнікова [7], В. Л. Скрипник [13], В. П. Штуль [15] та багато інших. В юридичній науці освітні послуги досліджували І. О. Голоденко [14], Б. В. Деревянко [2; 18], О. Л. Дзюбенко [8] та інші. Однак питання класифікації цих послуг досліджено недостатньо. Крім того, класифікація освітніх послуг в аспекті господарсько-правового забезпечення їх надання потребує самостійного розгляду.

Мета статті: конкретизувати підстави класифікації та види освітніх послуг в аспекті господарсько-правового забезпечення їх надання.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про відсут-

ність єдності поглядів на поняття та види послуг як об'єктів правовідносин. Оскільки освітні послуги визнаються різновидом послуг, то таку ж ситуацію можна спостерігати й щодо доктринального поняття та видів цих послуг, що негативно позначається як у практичній сфері, так і в законодавчій площині регулювання сфери освіти.

Класифікацію у праві пропонують розуміти як особливий метод, грамотне використання якого підвищує ефективність правового регулювання, і як особливий прийом законодавчої техніки, правильне застосування якого сприяє вдосконаленню нормативних актів, і, у підсумку, вдосконаленню правового регулювання суспільних відносин [1, с. 19].

При розгляді питання класифікації освітніх послуг заслуговує на увагу дослідження, яке провів Б. В. Деревянко. Науковець, розглянувши висунуті науковцями підстави для поділу послуг на види, здійснив на підставі цього класифікацію послуг у сфері освіти [2].

Зокрема, Б. В. Деревянко звертає увагу, що на підставі функціонального підходу у науці виділяють публічні послуги і залежно від сфери, в якій вони здійснюються, до публічних відносять й освітні послуги [2, с. 224]. У науковій літературі зустрічається велика кількість визначень поняття публічних послуг. Одним з найбільш загальних та вдалих можна вважати визначення Ю. Тихомирова, який визначає названі послуги як юридично і соціально значущі дії в інтересах суспільства, держави і громадян [3, с. 200]. Також обстоюється думка, що публічні послуги об'єднують державні, управлінські, адміністративні, соціальні, житлово-комунальні (муніципальні) послуги з віднесенням освітніх послуг до групи соціальних [4, с. 56–57]. Доречно вказати, що за класифікацією послуг, яку здійснено Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), освітні послуги віднесено до соціальних [5, с. 105]. Варто погодитися з тим, що соціальні послуги можуть здійснюватися у публічно-правовій та приватно-правовій формі [6, с. 137], що знаходить прояв в наданні таких послуг не тільки державними та комунальними установами, підприємствами, організаціями за рахунок відповідного бюджету, але й суб'єктами господарювання приватної форми власності з оплатою замовником. Вбачається, що належність освітніх послуг до публічних, зокрема до соціальних, з одночасним сприйняттям того, що освітні послуги можуть здійснюватися у публічно- та приватно-правовій формах, є важливим для конкретизації та розмежування сфер публічно-правового і приватно-правового регулювання надання цих послуг. Ймовірно, що до сфери публічно-правового

регулювання належить формування структури освіти, встановлення вимог до закладів освіти, визначення та гарантування рівня якості освіти. Сферу приватно-правового регулювання складають відносини між замовниками (здобувачами) та виконавцями освітніх послуг, зокрема, якщо такі відносини засновані на договорі про надання освітніх послуг.

Використовуючи пропонування В. В. Резніковою поділ послуг залежно від потреб на основні та додаткові, Б. В. Деревянко робить висновок, що у сфері освіти до основних потрібно відносити освітні послуги, а до додаткових — послуги, які покликані сприяти якісному отриманню основних послуг. При цьому Б. В. Деревянко здійснює поділ додаткових послуг на дві групи: додаткові освітні послуги та інші послуги, які також забезпечують можливість отримання освітніх послуг [7, с. 111; 2, с. 223, 228]. Можна цілком підтримати поділ освітніх послуг за призначенням задовольняти потреби на основні та додаткові. Схожий за змістом поділ послуг закладів вищої освіти запропонував Г. Тищенко, на роботу якого посиляється О. Л. Дзюбенко, досліджуючи поняття та класифікацію послуг вищої освіти в Україні [8, с. 47].

На офіційному рівні освітня послуга визначається як комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання (п. 18 ст. 1 Закону). В аспекті господарсько-правового забезпечення надання цих послуг сенс такого поділу можна вбачати у спрямуванні й підпорядкуванні додаткових послуг і правового регулювання їх надання меті основної освітньої послуги.

У літературі висловлюється пропозиція поділу послуг залежно від результату на матеріальні та нематеріальні. Наприклад, серед сучасних науковців В. В. Резнікова за результатом та об'єктом пропонує класифікувати послуги на матеріальні та нематеріальні. При цьому матеріальні послуги мають на меті внести зміни в стан будь-яких предметів, тобто здійснити певні матеріальні зміни в об'єкти природи із використанням праці. Нематеріальні послуги у силу своєї специфіки не набувають предметної (речової форми). Такі послуги спрямовані на задоволення особистих чи колективних потреб і мають прояв у зміні фізичного, розумового чи економічного стану їх споживача, передбачають здійснення відчутних та невідчутних дій [7, с. 111–112].

Натомість А. А. Телестакова висловлює заперечення щодо такого поділу послуг, аргументуючи їх тим, що об'єктивоване вираження послуги в предметі природи або особі її споживача (створення речі, її

зміна, переміщення тощо) можуть призвести до змішування послуг з роботами [9, с. 173]. Аналізуючи сферу послуг та беручи до уваги реальну наявність матеріальних послуг, з висловленою А. А. Телестаковою думкою не можна погодитися.

Щодо можливості поділу послуг на матеріальні та нематеріальні висловлюються й зарубіжні дослідники. Наприклад, подібну класифікацію послуг запропонував польський вчений Р. Шарфенберг. Матеріальний та нематеріальний характер надання послуг він розглядає через об'єкти, яким надається послуг (люди та предмети). Матеріальні послуги мають вплив на:

- 1) фізичне тіло людини (послуги у сфері охорони здоров'я, реабілітації, косметології, перукарські послуги, пасажирські перевезення тощо);
- 2) матеріальні (фізичні) предмети (товарні перевезення, послуги охорони, послуги з прибирання, послуги хімічистки тощо).

До послуг нематеріального характеру, які впливають на людську свідомість, за класифікацією науковця, належать: освітні, інформаційні, культурні послуги (кінотеатри, музеї, театри). Також до нематеріальні послуги можуть бути спрямовані на нематеріальні блага (банківські послуги, юридичні, страхові та ін.) [10, с. 13].

Отже, застосовуючи в якості підстави для класифікації послуг результат послуг, освітні послуги потрібно віднести до нематеріальних, які надаються через використання невідчутних дій, які спрямовані на свідомість отримувача послуг задля збагачення його знань, умінь та навичок. На можливість такого висновку вказує закріплене у Законі визначення результатів навчання. Так, результати навчання — це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів (п. 22 ст. 1 Закону).

У навчальній та науковій літературі послуги (або зобов'язання з надання послуг) залежно від характеру здійснюваних дій (діяльності) поділяють на зобов'язання з надання фактичних, юридичних або змішаних послуг [11, с. 147]. Наразі така класифікація є актуальною, оскільки підтверджується положеннями Цивільного та Господарського кодексів України, іншими законами щодо надання певних видів послуг.

Беручи за основу вищезазначену підставу для поділу, Б. В. Деревянко зробив висновок, що послуги у сфері освіти здебільшого належать до фактичних

[2, с. 222]. Погоджуючись, потрібно додати, що безпосередньо освітні послуги також переважно мають фактичний характер. Проте, на відміну від інших фактичних послуг (перевезення, експедиції та ін.), освітні послуги, як правило, не мають матеріального, осяжного результату.

Продовжуючи аналізувати освітні послуги як різновид фактичних послуг, доцільно навести думку В. Я. Горблянського, який стверджує, що для послуги важливими є як процес надання, так і корисний результат, який може бути предметом захисту в разі неналежного надання послуги. При цьому автор звертає увагу, що для деяких видів послуг такий результат виявити не завжди можливо, і що такі послуги (просвітнянські, консультаційні, розважальні тощо) важливі самі по собі [12, с. 119]. В цілому з такою позицією дослідника потрібно погодитися з огляду на те, що результатом надання освітньої послуги є досягнення визначених результатів навчання.

З урахуванням такого результату освітніх послуг, слід зазначити, що ним властива така ознака послуг, як відсутність гарантії отримання результату. Проте В. Л. Скрипник заперечує притаманність послугам зазначеної ознаки, наголошуючи, що ця правова категорія не є характеристикою об'єкта, а пов'язана з виконанням зобов'язання [13, с. 39]. Однак з таким твердженням дослідника не можна цілковито погодитися з огляду на те, що коли мова йде про негарантованість результату надання послуги, мається на увазі неможливість досягнення корисного результату за умови належного виконання зобов'язання з надання послуги. Освітні послуги, як раз, виступають прикладом послуг з негарантованим результатом. Як вірно зазначає І. О. Голоденко, результат надання освітніх послуг залежить не тільки від виконавця, але й від отримувача послуги, його здібностей, талантів, рівня підготовки, бажання брати участь в освітньому процесі [14, с. 50].

Підсумовуючи, поділ послуг на матеріальні та нематеріальні, а також на фактичні, юридичні та змішані щодо господарсько-правового забезпечення надання освітніх послуг є важливим, зокрема з огляду на можливість оцінки стану такого забезпечення для досягнення визначеного Законом результату освітньої послуги, удосконалення законодавчого підґрунтя для підвищення якості надання цих послуг, їх ідентифікації, планування, оцінки і вимірювання.

Для освітніх, так само як і для більшості послуг, значущу роль відіграє суб'єкт їх надання. Одночасно, суб'єкт надання послуг виступає ще однією підставою класифікації послуг, за якою послуги поділяються на професійні та непрофесійні. Вимоги до професійності суб'єкта надання послуг можуть вста-

новлюватися на законодавчому рівні та/або замовником певних послуг. При цьому аналіз законодавства та наукової літератури дозволяє стверджувати, що від важливості послуг для держави, суспільства та громадянина залежить встановлення та закріплення у законодавстві такої вимоги. Здебільшого, це реалізується шляхом висунення вимог до складу та кваліфікації безпосереднього виконавця послуги (наприклад, у ліцензійних умовах щодо здійснення певного виду господарської діяльності). За цією підставою освітні послуги належать до професійних послуг. Б. В. Деревянко серед професійних послуг називає звичайні професійні, тобто виконавець має середній рівень знань і навичок, притаманних відповідному професійному середовищу надання послуг, та кваліфіковані професійні послуги, тобто виконавець послуг має відрізнятися високою кваліфікацією [2, с. 224]. Також слід погодитися з науковцем, що освітні послуги залежно від рівня освіти можуть бути звичайними або кваліфікованими професійними послугами [2, с. 224–225]. Підтвердженням цьому слугують розділ V, VII та інші положення Закону.

Здійснена вище класифікація освітніх послуг за підставами поділу послуг на види є важливою, оскільки дозволяє виявити місце освітніх послуг серед послуг взагалі, проте не сприяє поділу саме освітніх послуг на види.

Так, підставою для класифікації освітніх послуг може виступати суб'єкт, який отримує таку послугу. Згідно зі ст. 901 ЦК України сторонами договору про надання послуг виступає замовник і виконавець. А у ст. 52 Закону перераховані учасники освітнього процесу, серед яких здобувачі освіти та їх батьки. У Законі також вказано, що до здобувачів освіти належать вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти (п. 8 ст. 1 Закону). В силу приписів ст.ст. 31, 32 ЦК України здобувачі освіти віком до 18 років не мають права виступати стороною договору про надання освітніх послуг. На підставі положень ч. 6 ст. 79 Закону договір про надання освітніх послуг укладається закладом освіти із здобувачем освіти (його законними представниками) та/або юридичною чи фізичною особою, яка буде здійснювати оплату. Отже, освітні послуги можна поділити на послуги, які надаються здобувачам освіти — замовникам послуг або здобувачам освіти, які не є одночасно замовниками послуг. Неспівпадіння в одній особі замовника та здобувача освіти має бути відображено у договорі про надання послуг та має значення для чіткої регламентації взаємних прав,

обов'язків та відповідальності осіб, які беруть участь у відносинах з надання послуг.

Слід зазначити, що суб'єктний критерій для поділу освітніх послуг, хоча і дещо в іншому аспекті, використовує В. Штуль. Так, він пропонує класифікувати освітні послуги:

- 1) за суб'єктами надання (форма власності; рейтинг; джерело фінансування; підпорядкування; освітні, наукові рівні; назва, статус; органи акредитації; форма навчання; рівень забезпеченості; місце надання послуги; інтеграція з навчальними закладами; ступінь інтеграції з іноземними ВНЗ; місце розташування ВНЗ; акредитаційний рівень);
- 2) за суб'єктами споживання (мета і мотиви освіти; вид суб'єкта; географічно-демографічні ознаки; характеристика сім'ї; поведінка на ринку) [15, с. 262].

В цілому зазначена класифікація заслуговує на увагу, проте не стільки з точки зору господарсько-правового забезпечення, а, здебільшого для оцінки конкурентоспроможності освітніх послуг.

Серед підстав класифікації послуг Г. Д. Отнюкова називає строк, поділяючи послуги на разові, строкові та безстрокові. На підставі цього Б. В. Деревянко робить висновок, що навчальні заклади можуть надавати разові та строкові послуги [2, с. 222]. Російські дослідниці М. М. Романова та Г. О. Чернова також використовують цю підставу для класифікації освітніх послуг, виділяючи коротко-, середньо- та довгострокові освітні послуги [16, с. 15]. Потрібно зазначити, що строк, як підстава для поділу освітніх послуг на види, має значення, виходячи з визначень освітньої послуги та результатів навчання. З урахуванням цього та інших аспектів надання цих послуг строки надання послуг (мінімально необхідні для досягнення результату) встановлюються нормативно та/або конкретизуються у договорі між сторонами, а у визначених законом/договором випадках можуть бути подовжені.

Ще однією підставою для класифікації послуг, яка прямо впливає з ЦК України, потрібно назвати оплатність або безоплатність договору про надання послуг. За цією підставою у літературі освітні послуги поділяються на безоплатні та оплатні [2, с. 226; 16, с. 15]. Згідно із ч. 3 ст. 78 Закону перелік платних освітніх та інших послуг, які мають право надавати державні та комунальні заклади освіти, затверджує Кабінет Міністрів України. Перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами освіти, що належать до державної і комунальної форми власності закріплено у постанові КМУ від 27 серпня 2010 р. [17]. Водночас засновники відпо-

відних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Урядом.

Підтримуючи значення цієї підстави для класифікації освітніх послуг, все ж потрібно уточнити, що вона характеризує оплатність або безоплатність освітньої послуги саме для замовника такої послуги. На сучасному етапі крім названих можна виділяти умовно безоплатні освітні послуги, тобто ті, надання яких замовник зобов'язується оплатити, якщо настає передбачена законом або договором умова.

З вищенаведеною певною мірою пов'язана класифікація послуг за критерієм прибутковості, яка доволі часто зустрічається в науковій літературі. Наприклад, сучасними науковцями пропонується виділяти комерційні та некомерційні послуги в сфері освіти [10, с. 63–67; 18, с. 114–118]. Зазначена класифікація може бути врахована, оскільки впливає на вирішення питання щодо використання коштів, отриманих за надані платні освітні послуги, що особливо актуально для державних та комунальних закладів, а також на оподаткування результатів діяльності таких суб'єктів.

Проводити класифікацію освітніх послуг також можна з урахуванням положень Закону, зокрема щодо видів освіти, складників і рівнів освіти, форм її здобуття. Зокрема, підставою для поділу освітніх послуг на види можуть слугувати законодавчо виділені складники освіти, на підставі яких можна називати освітні послуги у сфері дошкільної, середньої, вищої, спеціалізованої освіти тощо. При цьому види економічної діяльності, вказані у групі 85 «Освіта» КВЕД 009:2010, включають дошкільну, початкову, середню, вищу освіту, інші види освіти та допоміжну діяльність у сфері освіти [19].

Також підставою для класифікації освітніх послуг може виступати форма здобуття освіти, яка безпосередньо впливає на зміст та форми надання цих послуг. Так, Романова М. М. і Чернова Г. О. за формою надання послуг пропонують виділяти надання послуг в очній, очно-заочній, заочній, дистанційній формах [16, с. 15]. В цілому підтримуючу наведену класифікацію, її можна розширити з урахування положень ст. 9 Закону, оскільки свої особливості має надання освітніх послуг при мережевій, дуальній, екстернатній та інших формах здобуття освіти.

Заслуговують на увагу запропоновані дослідницями такі підстави для класифікації освітніх послуг, як спрямованість та спеціалізація цих послуг [16, с. 15]. За першою підставою освітні послуги поділяються на загальноосвітні, які спрямовані на формування загальної культури особистості, розвиток її фізичних, розумових здібностей, соціалізацію

і формування життєвих навичок, та професійні, в результаті яких відбувається здобуття кваліфікації, поглинення спеціальних знань, набуття вмінь і навичок у певній професійній сфері. Слід вказати, що така класифікація цілком відповідає положенням Закону, в яких закріплюються і розкриваються рівні освіти (розділ II Закону).

За другою підставою, тобто за спеціалізацію з урахуванням положень Закону можна пропонувати поділити освітні послуги на:

- 1) загальні (спрямовані на загальний розвиток здобувача освіти і відповідають таким рівням освіти, як дошкільна, початкова та базова середня);
- 2) вузькоорієнтовані (спрямовані на поглиблену предметну підготовку, здобуття профільних знань і відповідають профільній середній освіті, рівням професійної (професійно-технічної) та вищої освіти, можуть мати місце при підвищенні кваліфікації, перекваліфікації, стажуванні, отриманні спеціалізованої освіти тощо);
- 3) освітні послуги, спрямовані на розвиток особистих здібностей і талантів здобувачів освіти (наприклад, освітні послуги в межах позашкільної освіти і спрямовані на розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості);
- 4) освітні послуги для здобувачів з особливими потребами (наприклад, освітні послуги в межах інклюзивного навчання).

Висновки. З викладеного випливає, що освітні послуги можна класифікувати за різними підставами, які обираються залежно від мети її проведення.

На підставі проведеного дослідження підстави класифікації освітніх послуг можна згрупувати у дві групи. До першої варто відносити запропоновані у науці підстави класифікації послуг як таких, зокрема: функціональний підхід та сфера здійснення послуг; вид потреб; результат; характер здійснюваних дій, професійність суб'єкта надання. З використанням цих підстав конкретизовано, що освітні послуги є публічними, основними, нематеріальними, фактичними, професійними. До другої групи пропонується відносити підстави, які враховують особливості освітніх послуг і дозволяють провести їх поділ на види. Такими підставами виступають суб'єкт, який отримує послугу; строк надання; оплатність послуги; складники та рівні освіти; форма здобуття освіти; спрямованість послуг; спеціалізація послуг.

Класифікація з використанням підстав обох груп дозволяє конкретизувати місце і особливості освітніх послуг щодо послуг взагалі, розкрити їх специфіку, яка має враховуватися при оцінці та розробці напрямів удосконалення господарсько-правового забезпечення їх надання. Зокрема, проведена класифікація може використовуватися для уточнення і конкретизації суб'єктів, умов надання освітніх послуг, засобів державного регулювання, змісту договорів щодо надання освітніх послуг, відповідальності замовників і виконавців цих послуг.

Література

1. Адамова О. С. Поняття правової класифікації. Часопис цивілістики. 2015. Вип. 18. С. 19–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2015_18_6.
2. Деревянко Б. В. Послуги у сфері освіти: правове регулювання: монографія // МВС України, Донецький юридичний інститут. Донецьк: Видавничий дім «Кальміус», 2013. 387 с.
3. Тихомиров Ю. А. Теория компетенции. М.: Изд-во Ю. А. Тихомирова. 2001. 355 с. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/2002-03-018-tihomirov-yu-a-teoriya-kompetentsii-m-yustitsinform-2001-354-s>
4. Шаров Ю. П., Сухінін Д. В. Муніципальні послуги: шлях до високої якості: монографія. Мелітополь: Видавн. будинок ММД, 2008. 136 с.
5. Золотарьова В. І. Економічна сутність, класифікація та основні види продуктів сфери послуг // Економіка та держава. 2019. № 10. С. 103–107. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2019/20.pdf
6. Міськевич А. В. Співвідношення соціальних та адміністративних послуг у сфері соціального захисту населення в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Серія Право. Вип. 35. Ч. I. Т. 2. С. 136–138.
7. Резнікова В. В. Послуга та суміжні правові категорії. Університетські наукові записки. 2009. № 2. С. 105–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_2_20.
8. Дзюбенко О. Л. Поняття та класифікація послуг вищої освіти // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 2. С. 44–49. URL: <http://nvppr.in.ua/vip/2017/2/11.pdf>
9. Телестакова А. А. Окремі питання визначення критеріїв класифікації договорів про надання послуг // Часопис Київського університету права. 2011. № 1. С. 172–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2011_1_45

10. SZARFENBERG, Ryszard. *Polityka społeczna i usługi społeczne*. W: M. Grewiński, B. Więckowska (red.), *Przeobrażenia sfery usług w systemie zabezpieczenia społecznego w Polsce*, 2011, 63–67.
11. Харитонов Є. О., Старцев О. В. *Цивільне право України: Підручник*. К.: Істина, 2007. 816 с.
12. Горблянський В. Я. *Послуга як категорія цивільного права // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2015. Вип. 39. С. 114–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2015_39_12.
13. Скрипник В. Л. *Послуги як особливий об'єкт цивільних прав // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36. Т. 2. С. 38–41.
14. Голоденко І. О. *Освітні послуги в системі об'єктів цивільних прав за законодавством України та Німеччини // Вісник Одеського національного університету*. Серія: Правознавство. 2017. Т. 22. Вип. 2. С. 47–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2017_22_2_8.
15. Штуль В. П. *Конкурентоспроможність освітніх послуг: роль матеріально-технічної бази*. Вісник НУ «Львівська політехніка». 2003. № 494: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 258–265. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/39295>
16. Романова М. М., Чернова А. А. *Специфика и особенности образовательных услуг в сфере услуг // Экономика, статистика и информатика*. 2014. № 2. С. 13–16. URL: <https://statecon.rea.ru/jour/article/view/375/357>.
17. *Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності // Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-p#Text>
18. Дерев'яно, Б. В. *Комерційний статус суб'єктів господарювання, що надають послуги у сфері освіти // Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 8. С. 114–118.
19. *Класифікатор видів економічної діяльності ДК 009:2010*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (дата звернення: 14.08.2020).

References

1. Adamova O.S. *Ponjattja pravovoji klasyfikaciji*. Chasopys cyvilistyky. 2015. Vyp. 18. S. 19–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2015_18_6.
2. Derevjanko B. V. *Poslughy u sferi osvity: pravove rehuljuvannja: monohrafija*. MVS Ukraïny // Doneckyjū jurydychnyj instytut. Doneckj: Vydavnychyū dim «Kaljmius», 2013. 387 s.
3. Tykhomyrov Ju. A. *Teoryja kompetencyy*. M.: Yzd-vo Ju. A. Tykhomyrova. 2001. 355 s. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/2002-03-018-tihomirov-yu-a-teoriya-kompetentsii-m-yustitsinform-2001-354-s>
4. Sharov Ju.P., Sukhinin D. V. *Municipaljni poslughy: shljakh do vysokoji jakosti: monohrafija*. Melitopolj: Vydavn. budynok MMD, 2008. 136 s.
5. Zolotarjova V. I. *Ekonomichna sutnistj, klasyfikacija ta osnovni vydy produktiv sfery poslugh // Ekonomika ta derzhava*. 2019. #10. S. 103–107. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2019/20.pdf
6. Misjkevych A. V. *Spivvidnoshennja socialjnykh ta administratyvnykh poslugh u sferi socialjnogho zakhystu naselennja v Ukraïni // Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu*. 2015. Serija Pravo. Vyp. 35. Ch. I. T. 2. S. 136–138.
7. Rjeznikova V. V. *Poslugh ta sumizhni pravovi kateghoriji*. Universytetsjki naukovy zapysky. 2009. # 2. S. 105–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_2_20.
8. Dzubenko O. L. *Ponjattja ta klasyfikacija poslugh vyshhoji osvity // Naukovyj visnyk publichnogho ta pryvatnogho prava*. 2017. Vyp. 2. S. 44–49. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2017/2/11.pdf>
9. Telestakova A. A. *Okremi pytannja vyznachennja kryterijiv klasyfikaciji dogovoriv pro nadannja poslugh // Chasopys Kyjivskogho universytetu prava*. 2011. # 1. S. 172–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2011_1_45
10. SZARFENBERG, Ryszard. *Polityka społeczna i usługi społeczne*. W: M. Grewiński, B. Więckowska (red.), *Przeobrażenia sfery usług w systemie zabezpieczenia społecznego w Polsce*, 2011. S. 63–67.
11. Kharytonov Je.O., Starcev O. B. *Cyviljne pravo Ukraïny: Pidruchnyk*. K.: Istyna, 2007. 816 s.
12. Ghorbljanskyj V. Ja. *Poslugh jak kateghorija cyviljnogho prava // Aktualjni problemy vdoshonalennja chynogho zakonodavstva Ukraïny*. 2015. Vyp. 39. S. 114–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2015_39_12.
13. Skrypnyk V. L. *Poslughy jak osoblyvyj ob'jekt cyviljnykh prav // Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu*. Ser.: Jurysprudencija. 2018. # 36. Т. 2. S. 38–41.
14. Gholodenko I. O. *Osvitni poslughy v systemi ob'ektiv cyviljnykh prav za zakonodavstvom Ukraïny ta Nimechyny // Visnyk Odesjkogho nacionaljnogho universytetu*. Serija: Pravoznavstvo. 2017. Т. 22. Vyp. 2. S. 47–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2017_22_2_8.

15. Shtulj V. P. Konkurentospromozhnistj osvitnikh poslugh: rolj materialjno-tekhnichnoji bazy // Visnyk NU «Ljvisjka politehnika». 2003. # 494: Menedzhment ta pidpryjemnyctvo v Ukrajinі: etapy stanovlennja i problemy rozvytku. S. 258–265. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/39295>

16. Romanova M. M., Chernova A. A. Specyfyka y osobennosty obrazovatel'nykh uslugh v sfere uslugh // Ekonomyka, statystyka y ynformatyka. 2014. # 2. S. 13–16. URL: <https://statecon.rea.ru/jour/article/view/375/357>.

17. Pro zatverdzhennja pereliku platnykh poslugh, jaki mozhutj nadavatysja zakladamy osvity, inshymy ustanovamy ta zakladamy systemy osvity, shho nalezhatj do derzhavnoji i komunal'noji formy vlasnosti // Postanova Kabinetu Ministriv Ukrajinы vid 27 serpnja 2010 r. # 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-p#Text>

18. Derevjanko, B. V. Komercijnyj status sub'ektiv ghospodarjuvannja, shho nadajutj poslughy u sferi osvity // Pidpryjemnyctvo, ghospodarstvo i pravo. 2012. # 8. S. 114–118.

19. Klasyfikator vydiv ekonomichnoji dijalnosti DK 009:2010. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (data zvernennja: 14.08.2020).